

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีในโลกยุควิวัฒน์พร้อมทั้งการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ขาดพลังและขาดความสมดุลในการพัฒนา สถาบันหลักทางสังคมอ่อนแอ เครือข่ายการค้าขายเสพติดทั้งที่เป็นกลุ่มนายทุน ผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้ค้าขายเสพติด อาศัยช่องว่างทางสังคม ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำยาเสพติดมาจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ตอนในของประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมในพื้นที่ชุมชน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตจากการเปลี่ยนแปลงในทางลบซึ่งอยู่ในบริบททางสังคมที่ซับซ้อนจึงทำให้ปัญหาเสพติดเกิดการขยายตัวและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว กลายเป็นปัญหาร้ายแรงระดับชาติที่ส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคล ครอบครัว การบริหารจัดการภาครัฐ เศรษฐกิจ การคลัง ชื่อเสียงและความมั่นคงของประเทศ สถานการณ์ปัญหาเสพติดในภาพรวมระดับประเทศคาดว่าจะมีแนวโน้มความรุนแรงขึ้น โดยดูจากจำนวนของผู้เสพและผู้ค้าขายรายย่อยมีอัตราที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุปัจจัย อีกทั้งสถานการณ์การว่างงานของประชากรภายในประเทศที่ยังคงอยู่ในภาวะปัจจัยเสี่ยงจากความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ และการเมือง ส่งผลให้อัตราการว่างงานคาดการณ์ว่าจะอยู่ที่ร้อยละ 3.0 ถึง 3.7 โดยจำนวนผู้ว่างงานอาจจะอยู่ในช่วง 1.1 ถึง 1.4 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2551 ที่มีร้อยละ 1.4 (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2553)

จากปรากฏการณ์สถานการณ์ปัญหาเสพติดที่ผ่านมา รัฐบาลในยุค พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้มีนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดโดยการกำหนดกรอบความคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด คือ แยกอุปสงค์ให้ออกจากอุปทาน โดยการตัดวงจรปัญหา 3 วงจรให้ออกจากกัน คือ การควบคุมตัวยาและ ผู้ค้ายาเสพติด (Supply) การลดความต้องการในกลุ่มผู้ใช้ที่มีอยู่ (Demand) และการป้องกันกลุ่มผู้ที่ยังไม่เกี่ยวข้อง (Potential Demand) (ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เพื่อเอาชนะยาเสพติด ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544)

- ด้านการควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด มีแนวทางสำคัญในการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การปราบปราม และการควบคุมสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติด

- ด้านการลดความต้องการตัวยาในกลุ่มผู้เสพ โดยนำกลุ่มผู้ติดเข้ารับการบำบัดรักษา ซึ่งในขณะนี้ได้มีการแก้ไขกฎหมายให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วยแล้ว ส่วนผู้ที่ยังไม่คิดให้จัดระบบการดูแลที่เหมาะสมรองรับ

- ด้านการป้องกันกลุ่มผู้ยังไม่เกี่ยวข้อง มีแนวทางสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและความสนใจของเยาวชนแต่ละกลุ่ม ทั้งกลุ่มที่มีความสนใจกิจกรรมด้าน E.Q. ดังเช่น กิจกรรมด้านกีฬาและดนตรีกับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจกิจกรรมด้าน I.Q. ดังเช่น กิจกรรมทางด้านวิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ต่อมาในรัฐบาลยุคปัจจุบันภายใต้การนำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้นำนโยบาย 5 รั่วป้องกันมาเป็นยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แต่กระนั้นนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาลที่ออกมาอย่างต่อเนื่องในแต่ละยุคสมัย ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติด หรือลดความรุนแรงของสถานการณ์ปัญหาให้หมดไปได้ จากสถิติจำนวนผู้ต้องหาที่ถูกจับในคดียาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน(จ.เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน) ตั้งแต่ปี 2546 ถึง 2552 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณ 1,000 คนต่อปี(ส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส.ภาค 5, 2553) เนื่องจากขบวนการค้ายาเสพติดที่มีความซับซ้อนและมีมิติของปัญหาแตกต่างจากภาคอื่น ทำให้เกิดการขยายตัวของปัญหายาเสพติดอย่างรวดเร็ว ปังจัยภายนอกและภายในประเทศที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของผู้เสพ และผู้ค้ายา คือมีการผลิตยาเสพติดในประเทศเพื่อนบ้าน แล้วลักลัดนำเข้ามาในประเทศไทยตามแนวตะเข็บชายแดนถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่เราไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งสาเหตุหลักที่ยังคงมีการลักลอบลำเลียงยาเสพติดตามเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง มีสาเหตุ 2 ปัจจัยหลัก (ส่วนงานข่าวสำนักงาน ปปส.ภาค 5, 2553) ดังนี้

1. ชนกลุ่มน้อยในฝั่งประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกับประเทศไทย มีฐานการผลิต และมีความพยายามนำยาเสพติดเข้าในประเทศไทยอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศเพื่อนบ้านที่ยังคงมีอยู่ จึงส่งผลทำให้ชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มผลิตยาเสพติดเพื่อหาเงินและนำมาซื้ออาวุธยุทธโปกรณ์ในการทำสงครามกับรัฐบาล

2. ในประเทศไทยยังมีผู้เสพ ผู้ติดที่มีความต้องการยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ทั้งในกลุ่มผู้ใช้ ผู้ติดที่ยังไม่เข้ารับการบำบัด รวมถึงกลุ่มที่ยังรักษาไม่หายขาด

ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาของภาครัฐที่ผ่านมามีระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแบ่งเป็น 3 ระบบ (Treatment System in Thailand) ดังนี้ (ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดสงขลา, 23 ธันวาคม 2547)

1. ระบบต้องโทษ (Treatment in Detention system) คือ การที่ผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดและถูกคุมขัง ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาภายใต้กฎข้อบังคับของกฎหมาย เช่น ทัณฑสถานบำบัดพิเศษต่างๆของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย กรมคุมประพฤติ และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สังกัดศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กระทรวงยุติธรรม

2. ระบบสมัครใจ (Voluntary system) คือ การที่ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ในสถานพยาบาลต่างๆ ซึ่งดำเนินการรักษาทั้งระบบแพทย์แผนปัจจุบัน และแผนโบราณ

3. ระบบบังคับ (Compulsory) คือ การใช้กฎหมายบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพที่จัดตั้งขึ้น ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534

จากการดำเนินการดังกล่าว มีการจัดตั้งสถานที่บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน(8 จังหวัด)รวมทั้งสิ้น 120 ศูนย์ ซึ่งในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบไปด้วยโรงพยาบาลจำนวน 4 แห่ง ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลและศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดฯ เป็นสถานที่บำบัดรักษาและฟื้นฟูของทางราชการ (ส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส.ภาค 5, 2553) ซึ่งมีหน้าที่ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำหรับศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย เป็นศูนย์บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งเดียวในพื้นที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงานราชการ อยู่ในระหว่างการดำเนินการ(ตั้งแต่ปี 2550) แต่ได้จดทะเบียนกับกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขเป็นศูนย์ฟื้นฟูเอกชนที่ดำเนินการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้หลักจริยธรรมคริสเตียนที่ยึดวิถีชีวิตของชุมชนเน้นการดำเนินงานบนฐานหลักการเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับการศึกษานี้ผู้วิจัยได้เน้นศึกษาศักยภาพในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื่องจากในพื้นที่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดรุนแรง ด้วยสาเหตุจากปัจจัยที่หลากหลาย อาทิเช่น ลักษณะทางภูมิประเทศที่มีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและมีพื้นที่ที่ติดรอยต่อตะเข็บชายแดน ประชากรเกินครึ่งหนึ่งเป็นกลุ่มพี่น้องชนเผ่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดจึงมีความสลับซับซ้อน จากรายงานพบว่าในเขตแนวชายแดนทางฝั่งประเทศเพื่อนบ้านระหว่างอำเภอปายและอำเภอปางมะผ้า มีโรงงานผลิตยาเสพติดอย่างน้อย 5 แห่ง ซึ่งเป็นโรงงานผลิตยาบ้าและเฮโรอีน

(สำนักงาน ปปส.ภาค 5, 2552) นอกจากนั้นอำเภอปายยังถูกจับตามองว่าเป็นพื้นที่พิเศษ เนื่องจากที่ผ่านมามีพื้นที่ทำการเกษตรของอำเภอปายถูกปรับเปลี่ยนเป็นรีสอร์ทและเกสต์เฮาส์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่หลังไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะทัศนคติของคนในอำเภอปายหันมานิยมเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแทนการพึ่งพาตนเอง ขณะที่การท่องเที่ยวเติบโตแบบไร้ทิศทางส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมเยาวชนติดยาเสพติดและมีการขายบริการทางเพศมากขึ้น” คณะวิจัยท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็น เพื่อสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในอำเภอปาย โดยได้จัดทำแบบสอบถามแจกจ่ายผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในพื้นที่อำเภอปาย ผลจากการสำรวจพบว่า “ขบวนการยาเสพติด” เป็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอปายมากที่สุด (บทเรียนของสำนักงานสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ, 18 พฤศจิกายน 2551)

นอกจากนี้จากสถิติจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดในพื้นที่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้มีการบันทึกไว้ตั้งแต่ปี 2546 ถึง 2553 มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะข้อมูลในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา อายุของผู้ที่เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 15-14 ปี ถือว่าเป็นช่วงวัยรุ่น วัยกำลังศึกษาเล่าเรียน ซึ่งแตกต่างจากข้อมูลในอดีตที่ผู้ติดยาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนมีอายุตั้งแต่ 39 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพเกษตรกรและแรงงาน(ส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส.ภาค 5, 2553) นอกจากนี้สถิติผู้เข้ารับการบำบัดที่มีจำนวนสูงขึ้น ยังมีสถิติที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เริ่มมีความรุนแรงคือ สถิติการจับกุมในคดียาเสพติดในพื้นที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ปี 2548 ถึง พฤษภาคม 2553 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งยอดรวมของปี 2553 ที่มีการรวบรวมถึงเดือนพฤษภาคม มีจำนวนคดียาเสพติดและจำนวนผู้ต้องหาจากคดีดังกล่าวมากเกินไป ครึ่งของยอดรวมทั้งหมดในปี 2552 (เรื่องเดียวกัน) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมาตรการและนโยบายของรัฐที่ยังไม่มีประสิทธิภาพพอในการจัดการกับปัญหาเสพติด

สำหรับการดำเนินงานตามกรอบแนวทางนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาลในพื้นที่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักคือ(ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด จังหวัดแม่ฮ่องสอน, เมษายน 2553)

1. ด้านการปราบปราม มีหน่วยงานที่รับผิดชอบที่สำคัญ คือ สถานีตำรวจภูธรปาย สำนักงาน ปปส.ภาค 5 กองกำลังเรศวร ฉก.ร.7
2. ด้านการป้องกัน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบที่สำคัญ คือ ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด อำเภอปาย ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภาคประชาชน เครือข่ายชุมชนปายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เครือข่ายความร่วมมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ฯลฯ

3. ด้านการบำบัด มีทั้งในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน แบ่งออกเป็น 2 ระบบคือ ระบบบังคับบำบัด คือ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดแม่ฮ่องสอน และระบบสมัครใจ คือ สถานพยาบาลในส่วนของภาครัฐ และภาคเอกชน

สถานพยาบาลที่ดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในส่วนของภาครัฐ คือ โรงพยาบาลแม่ลาน้อย โรงพยาบาลแม่สะเรียง โรงพยาบาลศรีสังวาลย์ โรงพยาบาลสบเมย โรงพยาบาลปาย ศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น และในส่วนของภาคเอกชนคือ ศูนย์แสงอรุณ(บำบัดยาเสพติดโดยพระกิตติคุณ) ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน(ส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส. ภาค 5, 2553) โดยศูนย์แสงอรุณเป็นศูนย์ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในลักษณะการสมัครใจ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2550 ได้รับการทะเบียนขึ้นเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ในวันที่ 21 กันยายน 2550 จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และอยู่ระหว่างการจดทะเบียนเป็นสถานพยาบาลประเภท 3 (ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด) ตาม พรบ.ยาเสพติดให้โทษปี พ.ศ.2522 กับกรมการแพทย์ เมื่อเริ่มดำเนินการศูนย์แสงอรุณเป็นหนึ่งในพันธกิจของคริสตจักร ทำงานกับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของยาเสพติดให้โทษ หลักจากนั้นในปี 2551 คณะธรรมกิจของคริสตจักรที่หนึ่งเชียงใหม่ได้มีมติให้ศูนย์แสงอรุณแยกออกจากสังกัดคริสตจักรที่ 1 เชียงใหม่ เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการบริหารจัดการภายใน มีสถานที่ตั้งในพื้นที่ 197 บ้านแม่ปิง หมู่ 4 ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้มีการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมาตั้งแต่ปี 2550 ซึ่งแนวโน้มการแพร่ระบาดของยาเสพติดในช่วงนั้นจัดได้ว่ามีความรุนแรง มีผู้เสพยาจำนวนมาก ทำให้ทางแกนนำของชุมชนลาหู่และลีซุในพื้นที่อำเภอปายได้เข้ามาแก้ไขปัญหาโดยการนำผู้ติดยาเสพติดไปบำบัดตามสถานบำบัดฯ ของรัฐและของเอกชน หลังจากผ่านการบำบัดและกลับสู่หมู่บ้าน/ชุมชนพบว่ามีการกลับไปเสพยาอีก ถึงแม้ว่าจะทำการบำบัดรักษาหลายครั้งแต่ก็ยังประสบปัญหาเดิม ซึ่งสถานบำบัดรักษาฯ โดยหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับจำนวนผู้เสพยาเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพได้อย่างพอเพียงขณะเดียวกันก็ขาดการติดตามอย่างเหมาะสมเนื่องจากหน่วยงานต่างๆ มี บทบาท ภารกิจ เจื่อนไข และข้อจำกัดบางประการในการทำงาน ทำให้คณะกรรมการของศูนย์แสงอรุณได้ร่วมกับเครือข่ายชุมชนปายป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดซึ่งทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่อำเภอปาย พัฒนากระบวนการต่างๆ ให้เป็นรูปธรรม ในลักษณะโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยชุมชน รับผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่อำเภอปายและทั่วประเทศเข้ามาบำบัดฟื้นฟู โดยศูนย์แสงอรุณได้ทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดทุกประเภท โดยปราศจากการใช้ยาหรือสมุนไพรใดๆ เข้ามาทดแทน และฟื้นฟู

สมรรถภาพด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และเป็นการทำงานเชิงบูรณาการกับผู้ติดยาเสพติด ผู้เสพ ครอบครัวยุติธรรม และชุมชน โดยยึดมั่นในคำสอนของคริสตศาสนาเป็นหลัก

จากรูปแบบ/กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อำเภอ ปลาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีการดำเนินงานตามวิถีชุมชน แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ส่งผลทำให้ผู้ที่ติดยาเสพติดที่จะเปิดเผยตัวเองและเข้าสู่กระบวนการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์แสงอรุณด้วยความสมัครใจ อีกทั้งจำนวนของเยาวชนในพื้นที่ที่เข้าร่วมกิจกรรมใน โครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของศูนย์ บำบัดรักษาและฟื้นฟูแสงอรุณ อำเภอปลาย มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี(ศูนย์แสงอรุณ, 2553) ซึ่งหากดูจาก สถานการณ์ปัญหายาเสพติดของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ตั้งแต่ปี 2550 ถึง ปัจจุบัน มีแนวโน้มที่เยาวชน คิดสารระเหยจำนวนสูงขึ้น(ส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส.ภาค 5, 2553) จำนวน ผู้เข้ารับการบำบัดในกระบวนการบำบัดแบบสมัครใจในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังมีจำนวนน้อย กว่าระบบการบังคับบำบัด(ส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส.ภาค 5, 2553) ศูนย์แสงอรุณเป็นศูนย์บำบัดทางเลือกที่มีรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่มุ่งเน้น การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูทางด้านจิตใจควบคู่ไปกับการ บำบัดรักษาด้านร่างกาย จุดเด่นและความน่าสนใจในรูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนงานด้านการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ ซึ่งขับเคลื่อนงานบนฐานความ สรทธา ความเชื่อในพระคำสอนของคริสต์ศาสนา และนำมาเป็นเครื่องมือในการบำบัดรักษาผู้ติดยา เสพติด อีกทั้งมีกระบวนการเชื่อมความสัมพันธ์ผ่านระบบเครือข่ายกับพี่น้องคริสเตียนทั่วประเทศที่ มีความศรัทธาในพระคำสอน ซึ่งส่งผลในเรื่องของการสนับสนุนการทำงานของศูนย์แสงอรุณอย่าง ต่อเนื่อง โดยศูนย์แสงอรุณมีการพัฒนาศักยภาพทั้งในเรื่องกระบวนการการทำงานบำบัดรักษาและ การพัฒนาศูนย์บำบัดให้เป็นศูนย์ที่ครบวงจร สามารถสร้างรายได้เพื่อนำมาช่วยเหลือสมาชิกของ ศูนย์และช่วยเหลือผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูให้สามารถเลิกยา มีอาชีพ และพึ่งพาตัวเอง ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายหลังจากผ่านการบำบัดรักษา ศูนย์แสงอรุณให้ความสำคัญกับการ ติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษา ทำให้สามารถลดจำนวนผู้กลับมาเสพยาเสพติดซ้ำ พร้อมทั้งสามารถ เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่อำเภอปลาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย สาขาภาคเหนือตอนบนซึ่ง เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชนและองค์กร ภาคเอกชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงาน ป.ป.ส. ทั้งนี้ศูนย์แสงอรุณเป็นองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อนำไป

ดำเนินงานในภารกิจด้านการป้องกัน บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบ กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อค้นหาว่าศูนย์แสงอรุณมีหลักการ รูปแบบ และกระบวนการในการดำเนินการอย่างไร ที่สามารถบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างบรรลุผล ซึ่งผู้ผ่านการบำบัดส่วนใหญ่สามารถเลิกยาเสพติดได้ พร้อมทั้งได้รับการให้อภัยจากครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัด ในส่วนของผู้ผ่านการบำบัดมีการประกอบอาชีพที่สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวโดยไม่หวนกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปสู่การค้นหาคำถามความรู้ในการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และนำไปสู่การพัฒนาเชิงนโยบายด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาหลักการและรูปแบบในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดแสงอรุณอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.2.2 เพื่อศึกษาผลที่ผู้ติดยา ได้รับจากการเข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูยาเสพติดตามรูปแบบวิธีการของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัด แนวทางการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาวิธีการในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ของศูนย์แสงอรุณอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อนำไปสู่ขอเสนอการพัฒนานโยบายของรัฐบาลในด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

1.2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.3 คำถามหลักในการวิจัย

1.3.1 ศูนย์แสงอรุณมีรูปแบบ หลักการ และกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอย่างไร

1.3.2 ผู้ติดยาเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูจากศูนย์แสงอรุณได้รับผลอย่างไรบ้าง

1.3.3 ผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสามารถเลิกเสพยาและเข้าสู่สังคมได้หรือไม่ เพียงใด

1.3.4 ในการดำเนินงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ มีข้อจัดเรื่องอะไรอย่างใดบ้าง และควรมีแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาอย่างไร

1.3.5 มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการดำเนินงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.4.1 ทำให้เกิดการพัฒนาระบบงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจากองค์ความรู้ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.4.2 ทราบถึงกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูของศูนย์แสงอรุณที่สามารถทำให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถเลิกยาได้และนำไปปรับใช้ในการบำบัดรักษาในที่อื่นๆได้

1.4.3 ช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดให้สามารถเลิกยาได้ และมีกลไกในการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดรักษาเพื่อป้องกันการกลับไปเสพซ้ำ

1.4.4 จากการทราบถึงปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถนำไปสู่การแก้ไข และนำไปสู่การพัฒนา นโยบายของรัฐบาลในด้านของการบำบัดรักษา

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารั้ครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษารูปแบบ หลักการ และกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ ผลที่ผู้เข้ารับการบำบัดได้รับหลังผ่านกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟู นำไปสู่การหาข้อจำกัดในการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ และหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อไปสู่แนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาต่อไป

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษารั้ครั้งนี้ ศึกษาในพื้นที่ 2 ส่วนหลัก คือ

1. ศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จำนวนทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน/ชุมชน

1. บ้านป่ายาง หมู่ที่ 3 ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. บ้านห้วยห้วย หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. บ้านในของ	หมู่ที่ 9	ตำบลแม่นาเติง	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. บ้านหัวปาย	หมู่ที่ 4	ตำบลเวียงเหนือ	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
5. บ้านยามชายแดน	หมู่ที่ 7	ตำบลเวียงเหนือ	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
6. บ้านแม่ปิง	หมู่ที่ 11	ตำบลเวียงเหนือ	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
7. บ้านปายสองแฉ่ง	หมู่ที่ 6	ตำบลเวียงเหนือ	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
8. บ้านป่าซาง	หมู่ที่ 6	ตำบลเวียงเหนือ	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
9. บ้านยะโป้	หมู่ที่ 4	ตำบลแม่นาเติง	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
10. บ้านใหม่สหสัมพันธ์	หมู่ที่ 7	ตำบลเวียงใต้	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.5.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก คือ

1. เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 4 คน
2. ผู้เข้ารับการรักษา บำบัด รักษา และผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดจากศูนย์แสงอรุณ ทั้งในส่วนของผู้บำบัดที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย และนอกพื้นที่ จำนวน 15 คน
3. กลุ่มผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 10 คน
4. กลุ่มองค์กรภาคีพันธมิตรที่ทำงานประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ จำนวน 7 คน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด หมายถึง การดำเนินงานเพื่อแก้ไขสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้เลิกจากการเสพ และสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระบบ ได้แก่

ระบบสมัครใจ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการเลิกสามารถเข้ารับการรักษาบำบัดในสถานพยาบาลต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน

ระบบต้องโทษ คือ การที่ผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดและถูกคุมขัง ซึ่งจะต้องรับการรักษาบำบัดในสถานพยาบาลภายใต้ขอบเขต เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ระบบบังคับ คือ การใช้กฎหมายบังคับตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดย ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นผู้บำบัดรักษา

ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในฐานะผู้เสพยาเสพติด ที่ได้ดำเนินการตรวจสอบ (Re X-Ray) โดยการประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งยังไม่ได้รายงานตัวเพื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูหรือยังไม่ถูกจับ

ผู้ป่วย หมายถึง ผู้ที่ติดยาเสพติดและเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูจากศูนย์แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

เครือข่ายชุมชน หมายถึง กลุ่ม องค์กรหลายๆ กลุ่มมารวมตัวกัน ประสานเชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์ ถักทอ สร้างสรรค์กิจกรรมบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร เกิดพลังในการทำงาน ให้บรรลุเป้าหมายทุกองค์กร และชุมชนเข้มแข็ง

ลาหู่ หมายถึง กลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาหรือที่คนพื้นที่ราบเรียกว่า มูเซอ